

Almanya’da Yabancı, Türk ve Kadın Olmak

Özber CAN*

ÖZET

Batı toplumlarında yabancıya öteden beri soğuk bakılır. Bu yabancı, Türk ve kadınsa Batı’da işi gerçekten zordur. Toplumsal zorlukları en fazla yaşayan, ilk önce bedeni ve cinselliğiyle anılan hep odur. Bu makale, Batı’nın yabancıya, Türk kimliğine ve Türk kadınına mesafeli bakışının kökenlerini, klişeleşmiş yargılarını inceler ve bu yargıları Almanca Türk Edebiyatında yazılan bazı romanların kadın kahramanlarının sözleriyle örnekler.

Anahtar Sözcükler: Yabancı, Türk, Kadın, Önyargı, Tepki.

To be Foreigner, Turkish and Woman in Germany

ABSTRACT

Foreigners have for a long time not welcome in western societies. If this foreigner is Turkish and a woman, her struggle is very hard in the west. She is the one who is initially recalled for her body and sexuality and who suffers from social difficulties the most. This article examines the roots of the prejudice and distance in the western point of view to the foreigner, to Turkish identity and Turkish woman and exemplifies this prejudice with words of heroines in some of the novels written in the German Turkish Literature.

Key words: Foreigner, Turkish, Woman, Prejudice, Response.

Giriş

Yabancı kavramı, eski Yunan’da üretilir ve tarihte gezginlerin Avrupa’yı rahatça gezebilmeleri için Hıristiyan olmak zorunda¹ bırakılmalarıyla gerçeklik kazanır. Ortaçağda toprak sahibinin toprağında doğmayanlar, ulus devletin ortaya çıkmasıyla da yurttaş olmayanlar yabancı sayılır. Aydınlanma Çağı’yla sorgulanmaya başlayan yabancı, bugün Batı’da öteki kavramıyla somutlaşıp, reel politikaya sınıksız bağlı² bir şekilde karşımıza çıkar. Mantığın sınırlarında gelişen aydınlanmanın öteden beri beslediği etnosentrizmle yabancı dünyanın akılcı dünyaya katılması, içinde erimesi³ amacını güttüğü söylenebilir.

* Dr., Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Yabancı Diller Eğitimi Bölümü

¹ Julia Kristeva, *Fremde sind wir uns selbst*, Suhrkamp, Frankfurt, 1990, s. 97.

² Nazan Aksoy, “Batı ve Başkaları”, *Birikim Dergisi*, Ağustos 1993, Sayı: 52, s. 10.

³ Aksoy, “Batı ve Başkaları”, *a.g.m.*, s. 13.

2 Almanya'da Yabancı, Türk ve Kadın Olmak

Yabancı kavramı, mutlak bir kimliği üstlenir. Batı bu kavramla hem dış dünyaya, hem de kendi içine bakma olanağı bulur. Descart'ın *Cogito*'su, Hegel'in *Geist*'i başkasını *ben*'e mahkûm ederken, dilencilerin ve fahişelerin arasında Erasmus'un, Müslümanları *yabancı* görmesi, Batı'nın dar açılı ilk bakışları olur. Kavram, Heinrich Böll'ün, "insana kendi elinin de evinin de yabancı olduğu anlar yok mu"⁴ ve Julia Kristeva'nın, "Avrupa'nın dışındaki yabancı; Avrupa'nın içindeki, tarihi süreçte sürekli değişen yabancı; insanın içindeki yabancı"⁵ sözleriyle içselleşir. Montaigne, "yabancıları titizlikle yargılarken, kendi kusurlarımızı görmezden gelmemiz şaşkıncı"⁶ diyerek özeleştiriye bulunsa da Avrupa'ya göre yabancı, kendisine göre karşı dünya⁷ olan bir kültürden bahsettiği yadsınamaz. Batı'nın kendi dışındaki toplumları kültür göreceliği, Batı'yı ise evrensel otorite⁸ sayan bu anlayış, Montaigne'in, "en yetkin din bizim dinimiz, en yetkin siyâsi düzen bizim düzenimiz, her şeyin en yetkin, en iyi şeklini biz biliriz"⁹ sözleriyle örtüşerek açık bir yargıyı ele vermektedir. Batı toplumlarının farklı düşünce, etnik köken ve inançlara karşı beslediği normatif doğru, yani güçlü olanın çıkarlarına¹⁰ hizmet etmenin, bu peşin yargıları beslediği, evrensel dünya yaratma düşüncesini sözde bıraktığı görülmektedir.

2. Dünya Savaşı'nda büyük yıkım geçiren Avrupa'nın önemli ülkesi Almanya, 1955'te yabancılar ancak son işsiz Alman iş ve ekmek bulduktan sonra gelebilir¹¹ çıkışına kayıtsız kalarak ekonomisinin düze çıkması için umutlarını yabancıların gelmesine bırakır. Ne var ki gelecek adına fazla hesap yapmaksızın 1960'larda kabul ettiği yabancı, bundan böyle en sık karşılaşılabilecek kişi olacaktır. Türkler başlayan işçi göçüyle gittikleri ülkelere yerleşmeye başlarlar. İlk yıllar sorunsuz geçer. Ancak, onların birikim yapması, toplumsal yaşama katılmaması, uyum sorunu ve Türkiye'den yakınlarını getirmesi Almanların gözüne batmaya başlar. 1973'te patlayan petrol krizi, bütün Avrupa'yı bunalıma sürükleyince sosyolojik açıdan güdülen ideolojik kasıt açığa çıkar. 1981- Heidelberg Protestosu'nda onbir profesörün, milyonlarca yabancı yüzünden Alman halkının diline ve kültürüne yabancılaştığını, kendi ülkelerinde yabancı durumuna düştüğünü¹² ileri sürmesi, yoğun yabancı nüfusu oluşturan

⁴ Alois Wierlacher, "Mit Fremden Augen oder: Fremdheit als Ferment", *Gegenwart als kulturelles Erbe*, (Herg. B. Thum), München, 1985, s. 66.

⁵ Kristeva, 1990, *a.g.e.*, s. 199-202,209.

⁶ Montaigne, "Cannibals", *Essays*, (Çev. J.M. Cohen), 1961, s. 113.

⁷ Aksoy, "*Batı ve Başkaları*", s. 13.

⁸ Aksoy, "*Batı ve Başkaları*", *a.g.m.*, s. 12.

⁹ Montaigne, *a.g.e.*, s. 109.

¹⁰ Aksoy, "*Batı ve Başkaları*", *a.g.m.*, s. 16.

¹¹ Eberard Seidel-Pielen, "Deutschland den Deutschen", *Identitätsstabilierend oder konfliktfördernd*. Friedrich Ebert Stiftung, Bonn, 1997, s. 54.

¹² Nazan Aksoy, "Almanya'da Yabancı Olmak", *Birikim Dergisi*, Haziran 1998, Sayı: 110, s. 64.

Türkler için yıkım olur. 1991’de iki Almanya’nın birleşerek ekonomik sorunların katmerleşmesi ve çok sayıda Almanın işsiz kalması, geleceğe yönelik kuşkularını artırır. Almanlara göre sorunların faili bellidir. Girişilen kundaklama eylemleri onlarca Türkün hayatına, işyerlerinin tahribine mal olur. Mölln ve Solingen katliamlarının arkasından düzenlenen yabancı düşmanlığını protesto yürüyüşüne başbakanın katılmaması, eylemlerin halk arasında kısmen de olsa taraftar bulması, sorunun tuzu biberi olur. Avrupa’nın, farklı uluslardan kurulu bir Avrupa olamayacağı¹³ görüşünü doğrulayan bu gelişme, Türklerin Almanya ve Almanlar hakkındaki genel kanısı değiştirir. Almanya’nın, kendine benzemeyene düşman gözüyle¹⁴ bakması, Türk gençlerini ve yazarlarını tahrik eder. Gençler uğradıkları şokla gruplar oluşturmaya başlarken, bazı Türk aileleri prim iadelerini alarak Türkiye’ye dönerler. Sosyal sorunlar ve ırkçı eğilimleriyle Avrupa, Michel Wieviorka’ya göre değişim geçirmesi, sanayi ve refah yapısının zayıflaması, ulusal kimliğin belirsizleşmesi¹⁵ ile ırkçılığın yayılmasına kendisi neden olmuştur. Türkiye’ye geri dönmeyi akıldan silenler ve yeni kuşaklar dil ve meslek öğrenerek daha hafif, daha iyi gelirli, teknik ve uzmanlık gerektiren işlerde çalışmaya başlarlar. Onların ülkeye iyice yerleşip çoğalmaları, iş yerleri açmaları, sosyal yaşama ayak uydurmaları, kurumlarda ve yönetimde söz almaya başlamaları, Almanlık ideolojisinin taşıyıcısı¹⁶ grupları harekete geçirir. Böylece iki toplum arasında belki de kapanmayacak bir mesafe doğar. Bu bağlamda Zygmunt Baum’un modernite ile ırkçılık¹⁷ arasında her zaman bir ilişkinin olabileceği savı, ne acıları unutmayı, ne günü kotarmayı, ne de geleceğe yönelik bir umudun varlığını açıklayabilir. Türklerin Alman yaşam biçimine yabancılaşmasını, kültürel farklılıklara¹⁸ bağlayan Wilhelm Heitmeyer ise, yalnızca din olgusunun bir kimliği tanımlamaya yetmeyeceğini belirtir. Bu ve benzeri görüşlere karşın, Almanların Türkleri ısrarla dinsel kimlikleriyle tanıma isteği, özellikle Türk kadınlarını içe kapanmaya, pre-modern bir dünyaya¹⁹ çekilmeye zorlar. Konuştuklarında insan hak ve özgürlüklerine söz söyletmeyen Avrupalının bu rol değişimi, düşündürücü olsa gerek. Onun modern, ev sahibi konumu, ona kimlikleri istediği gibi görme hakkı veriyor mu acaba?

¹³ Aksoy, *a.g.m.*, s. 61.

¹⁴ Aksoy, *a.g.m.*, s. 61.

¹⁵ Aksoy, *a.g.m.*, s. 61.

¹⁶ Aksoy, “Almanya’da Yabancı Olmak”, *a.g.m.*, s. 65.

¹⁷ Aksoy, *a.g.m.*, s. 61.

¹⁸ Wilhelm Heitmeyer, “Islamisch-fundamentalistische Orientierungen bei türkischen Jugendlichen”, *Identitätsstabilisierend oder konfliktfördernd*. Friedrich Ebert Stiftung, Bonn, 1997, s. 26.

¹⁹ Aksoy, “Almanya’da Yabancı Olmak”, s. 66.

4 *Almanya’da Yabancı, Türk ve Kadın Olmak*

Avrupa’ya gelmeleriyle birlikte yaşadıklarını, içinde buldukları durumları anlatmaya başlayan Türkler, bu uzak, bu yabancı coğrafyada yeni bir edebiyatı başlatırlar. Batı’daki yeni bir öteki’nin hikayesi²⁰ denilen bu edebiyat, farklı adlandırmalar sonunda bugün Almanca Türk Edebiyatı adıyla anılır. Batı’nın farklılıkları zenginlik sayma yerine, onları yok edip kendisine benzetmeyi amaçlayan otorite kimliği, bu edebiyatla eleştirilir, alaya alınır. Almanya’da Türklerin kimliklerinin giderek kaybolmasına tepki gösterilir, ırkçı eğilimlerin karşı gruplar yarattığına dikkat çekilir. Anlatılarda, kendi değerlerinden hiç şüphe etmeyen Almanya, ülkenin değişim ve gelişmelerle artan sorunlarını daha çok Türklere bağlamasının hesabını vermeye çağrılır. Dine ve Osmanlı kökenli oluşa dayanan yanlı bakışlara karşı, Türklerin törenlerle, armağanlarla karşılandığı yıllar hatırlatılır.

Türk insanı açısından Almanya’da sorun, yalnızca yabancı olma sorunu değil, aynı zamanda kadın olma sorunu ise, bu çok önemli bir sosyolojik olayı işaret eder. Çünkü yabancılık bu iki sorunla katlanmış, köksüzlüğe sığınma arayışı başlamıştır. Örneğin, karşılaştıkları sayısız güçlüklerle karşı Almanya’da yaşamak zorunda kalan bazı Türk kadınları, baskı alanlarından kurtulabilmek için ailelerinin çizdiği yazgıdan uzaklaşmış, yaşam alanlarını kendileri belirlemişlerdir. Bu ayrıcalığın, hem yabancı, hem kadın olmayla birleşerek, Renan Demirkan’ın *Üç Şekerli Demli Çay* (schwarzer Tee mit drei Stück Zucker) romanında iki eksi bir artı edercesine²¹ kadınlara güç verdiği görülür. Yabancı olma sorunu, onları daha duyarlı ve yaşama daha geniş bakma zorunda bırakmıştır.

Diğer Avrupa toplumları gibi Alman toplumunun da kafasında çizdiği bir Türk imajı vardır. İşlenen bir suçun faili, polisin kafasında yarattığı Türk suçluyla oracıkta belirlenir. Bu peşin hükümlülüğün kronikleşmiş bir hastalık gibi bugün bütün Avrupa’ya yerleştiğine tanık olunmaktadır. Bu ağır yargının yarattığı mahrumiyeti en fazla kadınların yaşadığı muhakkaktır. Öte yandan sosyolojik olarak dünyanın hemen bütün toplumlarında kadının bedeni kadar, adı ve kimliğiyle yıprandığı, kirlendiği bilinmektedir. İş yükü, evin hanımı, çocukların annesi konumu, çevreyle sağlanamayan iletişim, kadını bitkin düşürmeye yetmekte; onun bir başka coğrafyada yabancı olması ise başlı başına bir çileyi oluşturmaktadır. Avrupa’da kadının sorunlara katlanabilirliği, Türk kimliğiyle daha baştan kırılrsa da o bir şekilde yaşama tutunmak, içinde bulunduğu koşullara direnmek zorundadır. Artık o da çelişkilerle dolu yaşam gerçekliğinin bir parçası olmuştur. Aysel Özakin, *Başkalarının*

²⁰ Nazan Aksoy, “Almanya Edebiyatında Kadın Kimliği”, *Birikim Dergisi*, Mayıs 1996, Sayı: 85, s. 33.

²¹ Aksoy, “Almanya Edebiyatında Kadın Kimliği”, s. 37.

Acıları (Die Leidenschaft der Anderen) romanında anlattığı kadın yazarla başkasının dünyasında²² erkek dünyasına karşı sinmemek için kendi dünyasını terk eden kadın örneği verir. Kadın özgürlüğünü cinsel özgürlüğe indirgemeyen bu yaklaşım, yazara göre ahlâkî değerlerden sapma anlamına gelmez. Yabancılık sorununu, yabancı bir erkek birlikteliğiyle aşmıştır.

Emine Sevgi Özdamar, hem kadın, hem yabancı, üstelik de edebiyatçı²³ kimliğiyle *Yaşam Bir Kervansaray*'da (Das Leben ist eine Kervansarei) masallar, dualar, şiirler, şarkı sözleri ve tekerlemelerle Türk-İslâm kültürüne özgü bir dünya kurar. Özdamar, diğer yazarlar gibi* Türkçe düşünüp Almanca kaleme aldığı bu eserle, başarılı bir kadın özgürleşmesi²⁴ yansıtır. Birol Denizeri, *Kaybolan Yüz* (Das verlorene Gesicht) adlı eserinde Saniye'nin, karabasanlarında gövdesi olmayan ellerin yüzünü parçalamasıyla²⁵ kimlik yitimini üst boyuta çıkarır. Demirkan, *Üç Şekerli Demli Çay*'ında (schwarzer Tee mit drei Stück Zucker) doğum sancıları çeken kadının, doktor beklediği 1 saat 52 dakikaya, genç kızların değer yargılarını, iki kültür arasındaki kimlik çatışmasını²⁶ sığdırır. Aile, sürekli bir yabancılık, yurtsuzluk sorunuyla cebelleşirken, parçalanmışlığın huzursuzluğu, geçmişin ve şimdinin muhasebesi²⁷ hamile kadının sancılı saatlerine denk gelir. Özlenen demli çaysa Türkiye'ye kalır.

Almanca Türk Edebiyatı zaman içerisinde söylemini güçlendirir. Feridun Zaimoğlu, bu söylemin melez, güçlü duyurucularından biridir. Zaimoğlu, *Kafa Örtüsü*'nde (Koppstoff)** farklı nedenlerle toplum dışına itilmiş, barmeni, manavı, öğrencisi, fahişesi, sokak savaçısıyla 26 Türk kadınının noktasız virgülsüz konuşmalarına kulak verir. Kadınlar rahat davranışları ve dili eksilteli konuşmalarıyla üçüncü kuşağın çökmüş psikolojisi ve arayışı içindedirler. Aralarında kendi kültürlerine bile mesafeli bakanlar, kendilerini yaşadıkları çevrenin dışında kabul etmeyen

²² Aksoy, a.g.m., s. 34.

²³ *Kultursprünge*, Nr. 3-Frühling 1992.

* (Bkz. Renan Demirkan, *schwarzer Tee mit drei Stück Zucker*, Auflage, Köln: Kiepenheuer & Witsch Verlag, 1991; Feridun Zaimoğlu, *Leyla*, Verlag Kiepenheuer & Witsch, Köln, 3. Auflage, 2006.)

²⁴ *Frankfurter Rundschau*, Nr. 34, 10. 02. 1993.

²⁵ Kadriye Öztürk, "Türk Göçmen İşçi Yazınının Alman Yazınındaki Yeri", *Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt: 6, Sayı: 1, Bahar 1996, s. 114.

²⁶ Kadriye Öztürk, "Renan Demirkan'ın Üç Şekerli Demli Çay Adlı Eserindeki Kadın Figürlerin Kimlik Sorunsalı", *Gündoğan Edebiyat*, Sayı: 15, Yaz 1995, s. 97.

²⁷ Nuran Özyer, *Edebiyat Üzerine*, Ankara: Gündoğan Yayınları, 1994, s. 160.

** Feridun Zaimoğlu, *Kafa Örtüsü*, (Alm. Çev. Metin Zaimoğlu - Yay. Haz. Tanıl Bora), İstanbul: İletişim Yayınları, 2000. (Not: Alıntı cümlelerin sayfaları metin içinde verilmektedir.)

6 Almanya'da Yabancı, Türk ve Kadın Olmak

peşin hükümlü anlayışlara direnenler çoğunluktadır. Onların gelecek için değişim umudu vermeyen yaşamları, geleneksel değerlerle modern anlayışın karşıtlıklarına sahne olur. Yabancılık duygusunu derinden yaşayan, gelecekle kendileri çizmeye karar veren, çaresiz konumlarında sessizliğe gömülen bu kadınları yatıştıran tek olgu, yaşadıkları tüm güç koşullara karşın baskılardan kurtulduklarını, kişiliklerini bu yolla geliştirdiklerini hissetmeleridir. Yazar, bu eserde karakter analizi yaparken, anlık mutluluklar arayan, sadakat duygusuna uzak, şiddet eğilimli, öfkelerini çekinmeden söyleyen, giderek kimliksizleşen, kimlik takıntısıyla kendine bile yabancılaşan²⁸ Türk kadınına dikkat çeker. Bu kadın, çokkültürlü bir toplumda doğan ve yetişen, ne Alman, ne Türk, yani Türk kökenli Alman'dan başkası değildir. Parçalanmışlığı, teslim olmayışı, üçüncü bir dünya umudunu, göç olgusuyla yüzleşmeyi, göçmenliğin dönüşümünü kadın duyarlığına bırakan Zaimoğlu, kadınların sözlerinin sertliğiyle 20. yüzyılın bütün çelişkilerine yönelik isyanı duyurur.

Kafa Örtüsü'nün konuşmacıları, üçüncü kuşağa gelinceye kadar konuşamadığı, çekindiği için haklarını soramayan bütün yabancı kadınların öcünü almak istercesine hırçındır. Rapçi Nesrin (24), “piçlik seçerem sağlam, imânsız hane Almanya” (s.15,16) sözleriyle asimile beklentilerine cevabını çoktan vermiştir. Kendilerinin, “ahırda domuz gibi” (s.21) görülmesine itiraz eden öğrenci Ferah (24) ise, bir Türk kızının edebî bir metni doğru telâffuz etmesi halinde ona, “park saatimiş gibi bakılmasından” (s.25) nefret eder. Kuaför Nazan (23), kendilerinin, “bohem gibi ya da gaddar sefalet hayatı gibi eğlendirici, partide insanları ısındırarak bir numara gibi eğlendirici Kanaklar”^{***} (s.30) görülmesine, gizli yürütülen projelerin varlığıyla tehdit edilmelerine öfkeli. Başörtüsü takmayan, “yuppi eteği” (s.36) giymeyen anarşist Gül (21), “karakafa Alamanın kıcını temizlemelidir, bu iş için iyidir, karakafa zurnanın son deliğidir, sen tam *bi* tatil ülkesi, çalılıklarda hula hula dansı yapan kız, tam burnunun dibinde *bi* süper indirim paketisin” (s.38,40)

²⁸ Özber CAN, *Feridun Zaimoğlu'nun Leinwand (Perde) ve Zwölf Gramm Glück (Oniki Gram Mutluluk Adlı Eserlerinde Sözdizimsel ve Anlamsal Öncelemeler*, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Eskişehir, 2007, s. 200.

^{***} Kanak: Önceleri Polinezya yerlilerine, göçlerle birlikte Almanya'da İtalyanlara ve yoğun nüfusu oluşturmalarıyla da Türklere yakıştırılan bu ad, ahmak anlamına gelir. Küfür anlamıyla uç bir aşağılama içerir. Zaimoğlu, köken olarak üstlendiği bu sözcüğü, Türklere yaftalanan bir etiket olarak edebiyata taşır. Böylece her kökenden insanın idolü olur. Yazar, bu sembolik jargonla söyleyeceklerini Almanların kulağına söyler. (Bkz. Feridun Zaimoğlu, *Kanak Sprak*, Rotbuch Verlag, 6. Auflage, Hamburg, 2004; Feridun Zaimoğlu, *Kafa Örtüsü*, (Alm. Çev. Metin Zaimoğlu, Yay. Haz. Tanıl Bora), İstanbul: İletişim Yayınları, 2000.)

sözleriyle iki kimliği karşılaştırır; alayı ve yergiyi okura bırakarak göndermeleri anlayışsızlığa yöneltir. Çevirmen Suzan'a (29) göre Almanya görünüşü, kokusu ve tadıyla, "taze kokulu bir lolipop"u (s.46) andırırsa da, "bir hayli âhenk ve bir hayli pislik" (s.44) görünümüyle zıtlıklar dünyasını andırır. Asimilasyonun zamana bırakıldığı sezgisiyle, manav Mihriban (30), "ekonomik nedenli kaçak ya da karnı aç asalak" (s. 50) görülmenin ezikliğini daha fazla yaşamak istemez.

Avrupa'nın *ben-başkası* ilişkisine bakışını, dışlanmadan, yabancılık algısından soyutlamak güçtür. Yanlış evliliği, ailenin dağılması, babanın birikimlerini kumarda kaybetmesiyle bütün umutları yıkılan ve barda çalışmak zorunda kalan Banu (33), yabancı bir kadın olarak, "korku, normal karşılama ve pişmanlık" (s.59) arasında yaşamını sürdürmeye çalışır. Onun çektiği acılarının öcünü üniversite öğrencisi Çağıl (27) alır. Ona göre Almanlar, "beşikte tabii küstahlık bahşedilmiş" (s.66) varlıklardır. Sigortacı Leylâ (31) da, cinsellik ve eğlence ağırlıklı bu yaşam biçiminde insanların heba oluşuna şaşırır. Bu ülkede kendilerini, "gökten düşüp ağaç dalına tünemiş baykuşa" (s.75) benzeten genç kadın, bastığı yerden bile emin değildir. Depresif karakterlere dönüşmenin, bütün yabancı kadınları içine alan pornografi aptallığının acısını, "sıcaklıkistiyorumdahafazlasıcaklık, en kutsal Kanak en pis Kanak" (s.87) sözlerine sığdıran sinema oyuncusu Belhe (30), insanlığın dibe vurduğu bu anlayışa karşı şiddet çağrısında bulunur. Yazar Muazzez'in (38), "dostsuz orospuların avare dünyası" (s.92) dediği Almanya, suskun, verilene razı yabancı dürüstlüğüne hak etmiyor artık. Türklerin barındığı yerleşim bölgelerine yönelik bakışlardaki kasti, lise öğrencisi Oya'nın (20) sözlerinde bulmaktayız. İşittikleri ve hissettikleri kadarıyla Almanlara göre getto, "boktan manzara, bir sakız parçası, pislik, karakafalılar mahallesi, tümüyle tehlike" (s.98) sayılıyorsa buna kayıtsız kalınmamalıdır. Oya, sustukça üzerlerine gelindiğini ve bu nedenle direnmeyi öğrenmiş olmanın verdiği güvenle bu ağır ithamın karşılığını en az aynı ağırlıkta bir sözle verir. Ona göre Almanlar olsa olsa duygudan uzak, sadist, "...sado-mazo**** bokunun müminleri" (s.101) olabilirler.

Felsefe öğrencisi Gönül'ün (25), "Wilhelm İsa'ydı, Bismark İsa'ydı, Hegel ve Heidegger İsa'ydı" (s.125) savı, hayatını fahişelik yaparak kazanan Ayşe'nin (27), "İdi Amin Alman, Kamboçya Almanya, sıfır kere sıfır artı sıfır Almanya" (s.129) ve garson Seynur'un (25),

**** Sado-Mazo (Sadizm ve Mazoşizm) : Zaimoğlu'nun *Kafa Örtüsü* adlı eserinde birkaç defa andığı bu sözcük öbeği, cinsel birlikteliği bir tür aksiyona dönüştürme eğilimi anlamına gelir. (Bkz. <http://www.entereanolaylar.com>)

8 *Almanya’da Yabancı, Türk ve Kadın Olmak*

“hödük pozu oturmuş suratlılar” (s.137) benzetmeleri, mantığın, cinselliğin ve duygusuzluğun dışında bir anlam çağrıştırmamaktadır. Bu insanları böylesine ağır konuşuran şey ne olabilir acaba? Bunun belki de en güzel örneğini Seynur’un dilsiz yerine konulma benzetmesinde görmekteyiz. Dilsiz, “hergün, aşağısındaki ve yukarisindakilerin, sağındaki ve solundakilerin ondan bir şeyler istemesiyle ve başkasının kaktığı lâfları geçiremeyen midesine indirmekle meşgul.” (s.133)

63 yaşındaki temizlikçi kadın Necla Hanım, “kurşun döken ve kahve telvesinden garip tefsirler okuyan sefil cadı” (s.143-144) algılamasından bıkmıştır. İşsiz Sevda da (24), Almanların iş ve ekmeklerini çalmakla suçlandıklarını anlamayan Türkleri bir mecâzla anar. Onun, “karakafa uykusu normal *life*’takinden az *bi az uzun*” (s.153) sözleriyle getirdiği özeleştirici, Almanya’da uyutulduklarını, uygulanan çifte standardın kabul edilemezliğini ortaya koyar. Genç kıza göre Türk ve Alman kadın kimliği iki zıt algı gibidir. “Burjuva zümresi opera kostümlü faredir, pasaklı sekreterdir, üniversiteli kızdır, diplomalı velettir. Ama biz değiliz, ben değilim, çünkü biz düzülenleriz, çünkü biz kısmetsiziz, çünkü biz uyuzuz” (s.153). Çoğu Almanya’da doğan, uyum projeleriyle kandırılan, aile ve sosyal çevrenin ortasında kalan bu kadınlar, kültürel sığınma noktaları arayan gençlerin yazınsal savaş sloganı²⁹ *Kanake* sıfatıyla sitem ve isyanı birleştirirler. Bugüne kadar söylenenlerin ciddiye alınmamasına gerekçe sayılabilecek bu tavır, yaşadığı had safhada aşağılanmayla psiko-nörotik hastalara dönmüş Türk kadın ve kızlarının tavrıdır. Zaimoğlu, *German Amok* romanında, Berlin sanat çevresinde yaşattığı başarısız ressam Kunstfotze ile sıkı bir hesaplaşmayı, hüznü, melankolik bir yıkımı³⁰ aktarır. Bu avangart tutumla, insanî vasıflarını yitirme noktasına gelen kadının yazgisına isyanı, başarı yitimi, sanat dünyasında cinsel isteklerinin silinmesi bütünleşir.

Sonuç itibariyle Demirkan’ın, Özdamar’ın, Denizeri’nin ve Zaimoğlu’nun kadın kişileri birer maskaralık delisi, bunalımların, kararsızlıkların takipçileri değil, Giacometti’nin figürleri gibi, görünüşün ve kayboluşun, kaçışın ve tahrik edişin karşılıklı yer değiştirmesi³¹ gibi bir sorumluluk arayışlarıdır. Onlar Almanya’nın dışlayan önyargılarına, kaderlerine boyun eğmedikleri gibi, azınlık psikolojisini de kabul

²⁹ Emine Karin Yeşilada, “Göçmen İşçi Yazını’ Ya Da Now Turkish Is It?”, *Çağdaş Türk Yazını I*, (Yay. Haz. Zehra İpşiroğlu), İstanbul: Adam Yayınları, 2001, s. 211.

³⁰ Keith Bullivant, “Zafer Şenocaks Atlas des tropischen Deutschland: damals und heute”, *Die andere Deutsche Literatur*, (Hrsg. Manfred Durzak und Nilüfer Kuruyazıcı), İstanbul Vorträge, Königshausen & Neumann GmbH, Würzburg, 2004, s. 96.

³¹ Jean Paul Sartre, *Estetik Üstüne Denemeler*, (Çev. Mehmet Yılmaz), Ankara: Doruk Yayıncılık, 2000, s. 81.

etmezler.³² Kendilerini evinde hissetmeseler de vatan duygusuyla ağlamazlar. İşlemedikleri suçun failleri rolüyle toplumsal baskıyı, rutinleşen şiddeti, içine düştükleri psikozu, Almanya ve Alman kimliğini sorgularlar. Yazarlar, 20. yüzyılın sanatsal söylemine dayanarak insanın parçalanmasında, onun kimlik yozlaşmasında birleşirler. Anlatılarıyla bilinçlenme çağrıları yaparken, dili Yazı'nın berisinde, biçemiyse neredeyse ötesinde³³ sanat düzlemine çıkartırlar.

Sonuç

Almanya'da yabancının varlığına sıcak bakılmamakta, onun gettolardan çıkması, konut sahibi olması, iş kurması sindirilememekte; banliyölerin onlar için inşa edildiği yargısı, iletişimsizliğin temel nedenini oluşturmaktadır.

Almanya'nın, savaş yıkıntılarının arasında bir an önce ayağa kalkmak için kapılarını yabancıya açmasının üzerinden neredeyse 50 yıl geçmiş ama bu ülkeye kuşaklar halinde yerleşen Türklerin sorunları azalmamıştır. Sorunların artmasıyla getirilen tedbirlerin ve geliştirilen uyum yasalarının diğer yabancıları etkilememesi, Türkleri daha çok kıyıya itmesi ve giderek kimliksizleştirilmesi, bu görüşü doğrulamaktadır. Buna rağmen, yeni kuşak Türkler azınlık psikolojini kabul etmeyerek Almanya'nın gelişmesinde anne babalarının paylarının olduğunu açıkça söyleyerek eşit haklar istemektedirler.

Avrupa'nın kafasındaki Türk kadını, başı örtülü, kısa boylu, hamile, eşinin arkasında yürüyen, söz verilmeden konuşmayan genel bir imgeyi içerir. Takıntı haline getirilen bu resim, fiziksel yaratılış ve yaşam değerlerini rencide ettiği için hem büyük bir yanılgıdır, hem de Türk kadınına hakarettir. Çünkü Türk kadını, mevsimlik işçi olarak Almanya'ya yalnızca karnını doyurmaya gelen, hamile kalıp mevsim sonu evine dönmek zorunda kalan Doğu Avrupalı, Polonyalı, Rus kadını değildir. O aile, yaşam anlayışı, etik ve kültürel değerleriyle Avrupalı olmasını bilmiştir. İçlerinde talihsizliklere, çıkmaz sokaklara, yaşamın kıyılarına sürüklenenler elbette olmuştur. Onlar sosyolojik olayların bir sonucu olarak doğan olumsuz gelişmelerde kurban konumlarını kabul etmekle birlikte Almanya'da yaşamayı, içlerindeki isyanla üçüncü vatana, üçüncü kimliğe sarılmayı seçmişlerdir. Almanya, yabancıları *kurtarmada* bu defa doğrudan yok etmeyi seçmemiş, onlara bir çuval para vermemişse de yaptığı *ahlâk yalancılığı* ile bu arayışı zorlamıştır. Deyim

³² Özber Can, "Feridun Zaimoğlu'nun Kafa Örtüsü Adlı Eserinde Kimlik Sorunsalı," *Bilim Kategorisi Olarak Kadın, Kadın Edebiyat Sempozyumu*, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir. 28 Nisan – 03 Mayıs 2008, s. 7.

³³ Roland Barthes, *Yazının Sıfır Derecesi*, (Çev. Tahsin Yücel), İstanbul: Metis Yayınları, 1989, s. 20.

10 *Almanya'da Yabancı, Türk ve Kadın Olmak*

yerindeyse, globalleşme sahnelendiği yerde infilak etmeye, giderek artan soğukluk geleceğe özgü umutları kırmaya başlamıştır.

Sonuç olarak koşulların giderek çetinleşmesinin, hiçbir ülkeye yabancıları asimile hakkı verdiği söylenemez. O halde Almanya bu politikasından vazgeçmeli, yabancıların işgücü desteğiyle ayağa kalktığını unutmamalı, fazlaca dillendirdiği tolerans ruhunu bu defa yabancı için işletmelidir. Geçmişin gerçeğinin, geleceğin yolunu aydınlatacağı gerçeği, sanırız her toplum için geçerlidir.